

Overweging 10 december 2017

Bethlehem, het hart van Jeruzalem

De profetische tekst van Jesaja 40, het begin van de zogenoemde Tweede Jesaja of Deuterokesaja (Jesaja is in drie delen verdeeld), kondigt een omkeer aan in het lot van Israël. De bevrijding uit de Babylonische ballingschap en de terugkeer naar Sion. Het zijn woorden van troost gesproken tot geslagen mensen. Langs gebaande paden zullen zij in een nieuwe exodus terugkeren naar de moedergrond. Er zal vreugde zijn en de Heer zal met hen zijn. De praktijk na de terugkeer in Juda en Jeruzalem is echter weerbarstiger. Het herstel van de verwoeste tempel verloopt een stuk moeilijker dan gehoopt. Er zijn onderlinge ruzies tussen de teruggekeerde Joden en degenen die in Juda achtergebleven waren, tussen nieuwkomers en oorspronkelijke bewoners. Strijdtooneel eerder dan stad van vrede. Heel herkenbaar tot in onze dagen. Uiterlijke omkeer en herstel kunnen niet zonder een innerlijke omkeer.

Dit aspect sluit aan bij de advent, een tijd van verwachting van degene die op ons toekomt, maar ook een tijd van bezinning en omkeer om de Heer ook daadwerkelijk te kunnen ontvangen. De troostwoorden bij Jesaja 40 worden gericht tot het hart van Jeruzalem. Als het ware om aan te geven dat bevrijding en herstel daar beginnen. Daarbij is Jeruzalem, voor Joden en voor christenen, ook het beeld van het verzoende en voltooid Godsvolk. Waar allen Gods vrede binnengaan. Juist daarom zou het een geweldig teken voor de wereld zijn wanneer in het hart van de stad Jeruzalem de verschillende godsdiensten en groeperingen in werkelijke vrede zouden kunnen samenleven. Stad van Vrede moet niet louter een metafoor zijn voor een gehoopte en verwachte uiteindelijke werkelijkheid. Zij is ook vrucht van bekering en daadwerkelijke verzoening. Als we spreken over het hart van Jeruzalem spreken we ook over ons eigen hart. We kunnen onmogelijk teken van vrede zijn voor de wereld zijn, wanneer er geen vrede is in ons eigen midden en in ons eigen hart. Vrede is daarbij altijd meer dan de afwezigheid van geweld. Het is een kwaliteit die te maken heeft met al onze relaties: God, de naaste, onszelf.

In relatie tot de geboorte van degene die we als Messias belijden, zou ik durven zeggen: Bethlehem is het hart van Jeruzalem. Ik zeg dat niet omdat het zo in de Schrift staat, maar op grond van de betekenis van Bethlehem en Jeruzalem. En op grond van de heilsprediking van het 4^e en 5^e hoofdstuk van de profeet Micha. Daarin geeft hij aan dat de messiaanse leider van Israël voortkomt uit Bethlehem en dat hij een oude afstamming heeft. Micha zegt in het kader van de voltooiing van Israël en de volken in hoofdstuk 4: “Op het einde van de dagen zal het gebeuren dat de berg van het huis van de Heer vast zal staan als de eerste van de bergen, verheven boven de heuvels. En de volken stromen naar hem toe en vele natiën gaan op weg en zeggen: ‘kom laat ons naar de berg van de Heer gaan, naar het huis van Jakobs God; dan zal hij ons zijn wegen wijzen en wij zullen zijn paden bewandelen...Geen volk heft het zwaard meer tegen een ander en de oorlog leren zij niet meer.” Een visioen van duurzame vrede tussen de volken op de berg Sion van de Heer. Het huis en de stad op die berg is Jeruzalem. En die vrede komt uit Bethlehem.

De naam Jeruzalem betekent stad van vrede. Maar het mooie van de naam is dat er een meervoudsvorm voor vrede staat. Daardoor dringt zich de betekenis op dat het niet alleen gaat om een toekomstige vrede wanneer alles vervuld is, maar ook om de concrete vrede in de bestaande wereld. Dat het een complexe vrede betreft, niet alleen binnen Israël maar ook binnen en met de

volken. Het is die meervoudige vrede waarnaar we uitzien en die alle aspecten van ons leven betreft.

Die vrede komt er niet zomaar. Daar moet iets voor gebeuren. Vrede is een vrucht van gerechtigheid. Petrus schrijft in zijn tweede brief na alle verschrikkelijke beelden bij de dag van de Heer “maar volgens zijn belofte verwachten wij nieuwe hemelen en een nieuwe aarde waar gerechtigheid zal wonen”. Er is destijds, Vancouver 1983, door de Wereldraad van Kerken ten aanzien van het ingezette Conciliair Proces gekozen voor de toevoeging: proces van gerechtigheid, vrede en heil van de schepping. Bewust is gerechtigheid voor vrede geplaatst. Ook al is het Conciliair Proces als term in onbruik geraakt, de oecumenische aandacht voor gerechtigheid, vrede en de zorg om de schepping zijn dat gelukkig niet. Ook wij hier ter plaatse proberen die bekommernis levend te houden.

Zonder gerechtigheid kan er onmogelijk vrede zijn, het is het hart ervan. Zolang mensen onrecht worden en in hun heil worden aangetast; zolang er zoveel mensen zijn aan wie een veilige woonplaats en een fatsoenlijke levensstandaard worden ontzegd; waar er een bijna onoverbrugbare kloof is tussen bezitters en bezitlozen; waar vrouwen en kinderen als slaven worden gehouden kan geen vrede zijn. Grote groepen mensen schreeuwen om recht. Soms maken zij daarbij gebruik van geweld en voegen onrecht toe aan de wereld.

Gerechtigheid stoelt op het beginsel dat ieder ontvangt wat hij nodig heeft om te leven. Dat recht hoeft niemand te verdienen. Het recht ontstaat door haar of zijn ter wereld komen. Het is dus in de eerste plaats een recht van kinderen. Pas later ontstaat, overigens niet voor iedereen, de mogelijkheid om zelfstandig in dat recht te voorzien. Wat een mens nodig heeft om menswaardig te leven kun je symbolisch aanduiden met brood. We werken en bidden om het dagelijks brood en dat duidt meer aan dan alleen de boterham op tafel.

De naam Bethlehem betekent broodhuis. Symbolisch staat het voor een plaats waar brood is voor ieder. Een plek waar gerechtigheid is. Daar wordt voldaan aan de voorwaarde voor vrede. Zo is Bethlehem het hart van Jeruzalem, gerechtigheid voor vrede.

De plek waar brood is voor alleman wordt gesymboliseerd in de tafelgemeenschap als beeld van de in vrede verbonden mensengemeenschap. Daar is het Christus die zich deelt als brood voor alledag. Dit viert van het dagelijks leven in de broodmaaltijd van de eucharistie, als afbeelding van het voltooide leven, is het hart van de kerkgemeenschap waar de vrede van Christus aanwezig is, zij het niet volledig. De kerkgemeenschap zelf is ook Bethlehem en Jeruzalem, broodhuis en stad van vrede, zij het niet volledig. Maar zij verwijst daar voortdurend naar.

De concrete gemeenschap van met de Geest gedoopte gelovigen verwijst naar de gemeenschap van alle mensen. Zij is in haar concrete gestalte nooit eindterm, de kerk is geen doel in zich, zij bestaat alleen voorlopig, maar niet minder reëel. In haar verwijzend karakter moet zij ook realiseren waarnaar zij verwijst, anders verliest ze haar geloofwaardigheid, haar authenticiteit en integriteit.

We moeten ons niet van de wijs laten brengen door het nog voortdurende onrecht in de wereld en het bestaande gebrek aan echte vrede, het ogenschijnlijk talmen van het rijk der hemelen dat slechts hier en daar oplicht. We willen standhouden tegenover de druk dat wat we geloven maar onzin is.

Proberen onberispelijk en in vrede met God en mensen te leven. Gerechtigheid te doen waar we kunnen en onze daden voor zich laten spreken. En bij dat alles blijven geloven in die nieuwe hemel en die nieuwe aarde, voor ons geboren in Christus Jezus, mens zoals wij, leraar der gerechtigheid, koning van de vrede. Amen.